

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till

Stockholms stadsbyggnadskontor
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE

2023-09-18

Angående granskningsförslag för Riksby 1:13 m.fl. vid Linta Gårdsväg, Bromma, dnr 2017-16020

Planförslaget

Planförslaget innebär att området kring Lintaverken söder om Bromma flygplats omvandlas till en stadsdel med bostäder och verksamheter i enlighet med programmet för centrala Bromma (dnr 2010–20840). Området mellan Kvarnbacksvägen och Bromma flygplats är den första av flera utbyggnadsetapper i norra delen av Riksby, med visionen att ”området ska utvecklas till en hållbar och levande stadsdel med utgångspunkt i lokala kvaliteter”.

Planförslaget innehåller cirka 1 250 bostäder, verksamhetsytor om cirka 150 000 BTA, en ny grundskola, förskolor, idrottshallar och ytterligare ytor för utomhusidrotter. Dessutom omfattas nya gator, torg, parker och tekniska anläggningar samt intentionen att bevara delar av det kulturhistoriska värdefulla Lintaverken.

Sedan samrådet har planområdet utökats till att även omfatta Lillsjöparken som enligt planbeskrivningen ska utvecklas till en större stadsdelspark.

Samfundet S:t Eriks synpunkter

Samfundet konstaterar, förutom för att planområdet utökats, att endast smärre justeringar skett sedan samrådet; bland annat har verksamhetsytan minskats något, det planerade hotellet utgått och planunderlaget försetts med tydligare direktiv för gestaltning av både mark och byggnader, vilket är välkommet. Men i det stora hela kvarstår huvuddragen från plansamrådet och med det även Samfundets tidigare invändningar, där särskild kritik framfördes mot planen på att riva stora delar av det kulturhistoriska värdefulla Lintaverken (se bilaga).

Samfundet S:t Eriks ståndpunkt

Sammantaget ser Samfundet S:t Erik positivt på en stadsutveckling i området men vår kritik avseende höjdsplanen och den kompakta, slutna kvarterstrukturen står fast. Vidare reserverar sig Samfundet starkt mot planerna att riva delar Lintaverken. Anläggningen är unik i sitt slag varför dess tillhörande byggnader i så hög utsträckning som möjligt bör bevaras och ges ett nytt innehåll, i synnerhet gäller detta de två jetmotorprovhusen från 1959.

Samfundet S:t Erik välkomnar förslaget att inkludera området norr om Lillsjön som föreslås bli detaljplanelagt som park. Området utgör tillsammans med Kvarnberget en viktig del i Västerorts grönsstruktur och dess betydelse som rekreationsområde kommer att växa när befolkningen i närområdet ökar. Det är dock viktigt att motverka bullerstörningar och barriäreffekter från Ulvsundavägen och Kvarnbacksvägen. Planförslaget behöver ses över i dessa avseenden.

För Samfundet S:t Erik

Knut Weibull
Ordförande

Jonas Berglund
Sekreterare

Susanne Ingo
Arkitekt SAR/MSA

Bilaga: *Ang samrådsförslag för Riksby 1:13 m.fl. vid Linta Gårdsväg, S-Dp 2017-16020, 2022-02-07*

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Stockholms stadsbyggnadskontor
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE
2022-02-07

Angående samrådsförslag för Riksby 1:13 m.fl. vid Linta Gårdsväg, S-Dp 2017-16020

Sammanfattning

Samfundet S:t Erik anser att de uttalade målen och den redovisade planen för framtida stadsutveckling vid Linta Gårdsväg är bra men vi anser inte att den föreslagna bebyggelsen svarar upp mot planförfattarens uttalade ambitioner. Antalet våningsplan är för många, kvartersstrukturen är alltför schablonmässig och tillsluten, färgsättningen är för dunkel och terränganpassningen är inte tillräckligt väl genomförd för att passa in i denna del av Bromma. Det höga huset vid områdets entré mot Kvarnbacksvägen bör sänkas eller utgå.

Vi anser att områdets befintliga kulturhistoriska miljöer behöver tas om hand på ett bättre sätt. Fler av Lintaverkens byggnader borde bevaras och få ett nytt innehåll.

Den fortsatta bebyggelseutvecklingen i anslutning till Bromma flygfält som Linta Gårdsväg är en del av behöver redovisas tydligare inklusive planerade lösningar för kollektivtrafik och biltrafik.

Planförslaget

Planförslaget innebär att området kring Lintaverken söder om Bromma flygplats omvandlas till en stadsdel med bostäder och verksamheter i enlighet med programmet för centrala Bromma (dnr 2010–20840). Området mellan Kvarnbacksvägen och Bromma flygplats är den första av flera utbyggnadsetapper i norra delen av Riksby.

Under planarbetet har en vision för stadsdelen arbetats fram vilken styrt innehållet: ”området ska utvecklas till en hållbar och levande stadsdel med utgångspunkt i lokala kvaliteter”.

Detaljplaneförslaget anger omfattning, placering och utformning av cirka 1200 bostäder, cirka 165 000 kvm BTA verksamhetsyta, hotell, grundskola, förskolor, idrott, torg och parker.

Utbyggnaden av området ska planeras så att det fungerar med pågående verksamhet på Bromma flygplats och med en framtida stadsutveckling i enlighet med översiktsplanens inriktning.

Samfundet S:t Eriks synpunkter

Planen är välstuderad

Samfundet S:t Erik finner att den föreslagna planen har stora förtjänster. Markanvändningsplanen är väl studerad. Utgångspunkten att förhålla sig till och ansluta till det omgivande landskapet och koloniområdena är förtjänstfull. Bebyggelsen ligger bra i landskapet och man får bostadsgårdar i sydvästläge och närhet till Lillsjöområdet, samtidigt som koloniområdena i Riksby och de båda Kvarnbergen bevaras. Bostäderna ligger utanför områdets mer bullerstörda delar.

Planen är lugn och landskapsanpassad med konsekvent och logisk gatudragning, interfolierad av offentliga rum och parker som kopplar och adderar till naturmarken. Höjdsplanen anpassas på ett bra sätt i förhållande till den lägre bebyggelsen i omgivningarna. Vi uppskattar också den tydliga bebyggelsefronten mot Lillsjöns fantastiska landskapsrum men finner att det föreslagna huset (kv 22) vid entrén in mot området är omotiverat högt och störande. Vi uppfattar också att några av de föreslagna punkthusen i souterräng mot Lilla Kvarnberget (kv 2b) är för markanta i landskapet.

Det är lite svårt att se hur bebyggelsen ska fortsätta in över flygplatsområdet, detta är inte illustrerat. Huvudgatan ska kunna förlängas in åt det hållet. Man vet ju inte om, eller när, det blir möjligt att bygga på flygfältet. Om detta blir en avgränsad enklav, utan fortsättning, verkar det lite underligt att bygga så högexploaterat. Detta resonerar man inte om. Risken är därför att kvartersbebyggelsen kommer att stå oförmedlad i det fall utbyggnaden av Bromma flygfält uteblir eller kraftigt försenas.

Den fortsatta bebyggelseutvecklingen i anslutning till Bromma flygfält som Linta Gårdsväg är en del av behöver redovisas tydligare inklusive planerade lösningar för kollektivtrafik och biltrafik.

Minska antalet våningar och öppna upp kvarteren

Dessvärre håller inte den föreslagna bebyggelsen samma grundläggande kvalitetsnivå som planen. Det blir lite skevt när den täta kvartersstaden genomförs så programmatiskt i skarp kontrast till omgivningen. Planen skulle vinna på en uppluckring av de slutna bostadskvarteren mot det omgivande landskapet och en generell sänkning av antalet våningar.

Vi uppskattar den relativt lugna fasadarkitekturen och byggnadsvolymererna – men den föreslagna höjdsalkan (5–7 våningar) är inte rimlig. Man har även föreslagit lite väl mörka material som avviker från Brommas generellt ljusa karaktär. Vi kommer att få en ”årsring” som högröstat sticker ut från ytterstadsbebyggelsens traditionella skala. Den innebär att bebyggelsen följer och inordnas i topografin och vegetationens skala. Riksby, Abrahamsberg och Johannesfred präglas av hus i park och av att landskapets skala tillåts råda över bebyggelsens.

Kulturhistoriskt värdefulla miljöer borde tas om hand på ett bättre sätt

Planområdet har en lång historia. Flera fornminnen erinrar om tidigare bebyggelse och verksamheter med lämningar av Linta gård, gravar och där en äldre sträckning av Linta Gårdsväg är bevarad.

I området ligger nu byggnader som använts för Lintaverken, verkstäder relaterade till flyget. Det mesta av dessa föreslås rivras men en anläggning från sent 60-tal för provning av jetmotorer föreslås bevarad och delvis modifierad för att kunna användas av kulturverksamheter.

Av den kulturmiljöanalys som utgör underlag till planförslaget (*Linta Gårdsväg, Kulturmiljöanalys och konsekvensbedömning inför detaljplan, KMV forum AB. Författare: Lisa Sarban och Hans Antonson, KMV forum, Magnus Rönn, MR Antikvarie*) framgår att Lintaverken som helhet har höga kulturhistoriska värden och att de uppgifter som framkommit om anläggningens historiska verksamhet gör att det finns skäl att utreda om Lintaverken håller byggnadsminnesklass.

Konsekvensen av planförslagets genomförande, framförallt rivningen av de två jetmotorprovhusen från 1959, blir enligt kulturmiljöanalysen att avläsbarheten av Lintaverkens och SAS internationella framgångssaga som en av världens främsta aktörer inom service, underhåll och reparationer av civila jetmotorer till stora delar raderas. Utredarna framhåller att det är positivt att det nyare jetmotorprovhuset bevaras. En ombyggnad av huset, med bland annat upptagande av fönster i de slutna fasaderna, riskerar dock att förvanska byggnadens unika karaktär. Lintaverkens jetmotorprovhus med sina luftintags- och avgasutblåstorn utgör idag ett tydligt, och för den historiska avläsbarheten viktigt, inslag i närlandskapet. Planförslaget innebär dock att det karakteristiska landmärket reduceras och att viktiga siktlinjer mot landmärket byggs för med ny bebyggelse.

Samfundet S:t Erik konstaterar att planförslaget innebär att en mycket liten del av denna mycket rika kulturmiljö avses bevaras. Det yngre jetmotorprovhuset blir en av få byggnader som i framtiden kan förmedla kunskap om det tidigare verksamhetsområdet. Att då bygga på och förvanska ett av de få kvarvarande representanterna är förvånande, och helt fel. I den nya bebyggelsen blir det än viktigare att bibehålla kvarvarande bebyggelse intakt så att de äldre årsringarna blir tydliga. En påbyggnad riskerar att minska möjligheten att förstå huset som en industribyggnad från 1969 och avläsa bebyggelsens ursprungliga funktion. Vi bedömer det som en förvanskning.

Samfundet S:t Erik instämmer i den kulturhistoriska konsekvensanalysens slutsats att det finns potential för exploatering av området, men vi anser att samrådsförslaget innebär en för stor negativ påverkan. En betydligt större andel av den äldre industriebebyggelsen borde bevaras och få en

ny användning. Vi anser också att valet av hushöjder och placering av ny bebyggelse i större utsträckning borde tagit hänsyn till Lintaverkens motorprovhus som landmärken i näromgivningen.

Föreslagen byggnadsutformning svarar inte mot planens mål

I planbeskrivningens sammanfattning anges några övergripande mål som i det följande återges i punktform följt av samfundets kommentarer till hur väl vi uppfattar att planförslaget svarar mot dessa.

- Området ska utvecklas till en hållbar och levande stadsdel med utgångspunkt i lokala kvaliteter.
- Med en tät och variationsrik stadsbebyggelse med utgångspunkt i befintliga lokala kvaliteter, såsom natur- och kulturvärden samt varierad topografi.

Samfundet S:t Erik anser att dessa ansatser är bra men om man menar allvar kanske större delar av Lintaverken ska bevaras och utvecklas, industriarkitekturens skala råda över ny bebyggelse och framför allt den slutna kvartersstrukturen anpassas till den omgivande bebyggelsen, de anslutande landformerna och naturmarken. Nu syns delvis en anpassning i parksuppbyggnaden med anslutningar mellan parkstråk och naturområde.

Planupplägget är på ett mycket inkännande sätt anpassat till dalstråk och terräng, men att den uppdrivna exploateringen, material- och kulörvalen och den rigorösa kvartersutformningen omintetgör möjligheten till en stadsdel präglad av just lokala värden i form av industriarkitektur, lokal bebyggelsekaraktär och kulturlandskapets topografi/vegetation.

Vidare anger planbeskrivningen att:

- Planen ska möjliggöra för bebyggelse som bidrar till en sammanhållen stadsdel och tillföra kvaliteter i stadsmiljön både avseende stadsbilden och upplevelsen i de offentliga rummen.
- För att markera huvudgatans urbana funktion samt för att hantera flygbullret i området, ska kvartersbebyggelsen vara högre mot huvudgatan och falla av mot de skogsklädda höjderna, med undantag för punkthusen som tillåts vara högre mot naturen.
- Bebyggelsen som gränsar mot koloniområdet anpassas i placering och ska ha en lägre skala, vilket bidrar till ett mjukare möte och naturlig övergång till omgivning och terräng.
- I enlighet med översiktsplanens inriktning avseende att Kvarnbacksvägen ska utvecklas till ett urbant stråk placeras bebyggelse längs med gatan för att förstärka detta.

Samfundet S:t Erik menar att omgivande smalhus – och villaområden, klart avläsbara, visar på andra förhållningsätt där landskap och topografi står som det sammanhållande elementet. Planförslaget har förtjänster i en volymmässigt förmedlande nertrappning av byggnadsvolymer mot exempelvis koloniområdet. Det är bra. Huvudstråket kan mycket väl skalas upp, likt Hammarby sjöstads centrala allé, men det blir svårbegripligt med de slutna kvarteren mot naturmarken.

- Bebyggelsen ska utformas med en sammanhållen helhet samtidigt som varje byggnad ska vara avläsbar med sin gestaltning och arkitektoniska särdrag.

Denna ambition avspeglas inte särskilt väl i fasadarkitekturen som vi uppfattar vara ganska generiskt redovisad.

Gestaltningen av bebyggelsen ska ta avstamp i Stockholm i stort och Brommas arkitektoniska särprägel, främst med inspiration från omgivande stadsdelar samt bebyggelsen längs Kvarnbacksvägen och Brommaplan.

Se kommentar ovan – man måste bestämma sig var avstampet ska tas – lite svävande uttryckt ovan. Samrådsförslaget utgår snarare från en typ av generell kvartersstadsbebyggelse som vi sett förverkligad med varierande resultat i olika delar av staden på senare tid.

- Arkitekturen ska genomsyras av hållbarhet, med fokus på hög gestaltning och byggnadsteknisk kvalitet.

Samfundet S:t Erik uppskattar den höga ambitionen och efterlyser ett mer utarbetat kvalitetsprogram för arkitekturen och förhållningssättet till de lokala miljövärdena i just Lintaområdet.

Slutord

Samfundet S:t Erik anser sammanfattningsvis att de uttalade målen och den redovisade planen för framtida stadsutveckling vid Linta Gårdsväg har stora förtjänster men vi anser inte att föreslagen bebyggelse svarar upp mot dessa ambitioner. Antalet våningsplan är för höga, kvartersstrukturen är alltför schablonmässig och tillsluten, färgsättningen för dunkel och terränganpassningen är inte tillräckligt väl genomförd för att passa in i denna del av Bromma. Det höga huset vid områdets entré mot Kvarnbacksvägen bör sänkas eller utgå.

Vi anser att områdets befintliga kulturhistoriska miljöer behöver tas om hand på ett bättre sätt. Fler av Lintaverkens byggnader borde bevaras och få ett nytt innehåll.

Den fortsatta bebyggelseutvecklingen i anslutning till Bromma flygfält som Linta Gårdsväg är en del av behöver redovisas tydligare inklusive planerade lösningar för kollektivtrafik och biltrafik.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Susanne Ingo
Vice ordförande

Jonas Berglund
Styrelseledamot